

Norske Billedkunstneres hørings svar til ny kulturlov

Norske billedkunstnere ser frem til en ny kulturlov, som i større grad kan fungere som et styringsverktøy for oppgave og ansvarsfordelingen mellom de ulike forvaltningsnivåene - og som stadfester prinsippet om armlengdes avstand.

1. Infrastruktur/ytringsfrihet

Fysisk infrastruktur og rammevilkår er en forutsetning for kunstneriske ytringer. Derfor er det behov for lovfesting av infrastrukturkravet, for å synliggjøre statens ansvar for enkeltpersoner og gruppers faktiske ytringsmulighet. Lovfesting av et slikt krav vil sikre statens ansvar i opprettholdelsen av det frie ytringsrommet, ikke bare på et lovmessig og ideologisk plan, men også når det gjelder fysisk tilrettelegging av nødvendig rom, samt gode produksjonsmiljøer.

NBK mener at alle som ønsker skal kunne arbeide med kunstneriske ytringer med bakgrunn i talent og vilje, uavhengig av sosial klasse og økonomisk bakgrunn. Infrastruktur og rimelige rammevilkår bør derfor være et satsingsområde. En velfungerende infrastruktur med universell utforming vil også gjøre kunst og kultur tilgjengelig for en større del av befolkningen.

En tydelig presisering av sammenhengen mellom infrastruktur og ytringsfrihet er svært viktig for det visuelle feltet. Infrastruktur for visuelle kunstnere innebærer helt konkret behov for arbeidsplasser som atelier, verksteder og visningssteder i hele landet.

I kraft av sin kunnskap og sitt virke i det frie feltet utgjør også de visuelle kunstnere en infrastruktur i seg selv. De bidrar til lokal stedsutvikling gjennom å etablere for eksempel kunstnerresidenser (Nordisk kunstnarsenter Dale/Leved kunstnartun/Søndre Green/Sokndal Scene for Samtidskunst), eller kunstfestivaler (LIAF Lofoten Internasjonale Kunstfestival, Barents Spetakkel/Rjukan Solarpunk Academy) Gjennom sitt virke og nettverk generere kunstnere også arbeid for andre.

2. Armlengdes avstand

Som del av Kunstnernettverket stiller NBK seg bak hørings svaret som fremmes av nettverket. Vi er positive til lovfesting om armlengdes avstand prinsippet i kulturloven, og til at de foreslåtte endringene har mål om å gi et solid og reelt rettslig vern mot at politikere blander seg i

kunstneriske avgjørelser. I seg selv er dette en erkjennelse av verdiene kunst og kulturfeltet tilfører samfunnet.

Vi ser en tendens i kulturpolitikken til økt vekt på mål- og resultatstyring. Denne mål- og resultatstyringen gjør seg særlig gjeldende i underliggende etater og institusjoner som både er virkemiddelapparat, rådgivende organ og representerer et byråkrati som er statens forlengede arm. NBK ser behov for å presisere at til tross for at det ikke finnes noen absolutt armlengdesmodell, vil denne tendensen – kombinert med endringer i forvaltningsstrukturen (ref. forslag i stortingsmeldingen Kunstnarkår) – utfordre armlengdeprinsippet på nye måter.

NBK støtter Kunstnernettverkets alternative forslag til lovtekst, men med en presisering om at det skal være relevant kunstnerisk eller kulturfaglig kompetanse:

§ 2a Prinsippet om armlengdes avstand

*Avgjerder som i hovudsak er baserte på kunstnerisk eller kulturfagleg skjønn, skal treffast av **personar med relevant kunstnerisk eller kulturfaglig kompetanse. Personar som tek slike avgjerder skal sitte i ei avgrensa tidsperiode. Politiske styresmakter og forvaltning kan ikkje overprøva eller instruera om innhaldet i slike avgjerder. Dette er ikkje til hinder for overordna styring gjennom økonomiske og juridiske rammer og generelle mål.***

I likhet med Kunstnernettverket ber vi departementet vurdere behovet for å detaljere ytterligere i underliggende forskrift.

Armlengde i det visuelle feltet

Idealet er at armlengden til en hver tid er så lang som mulig. Vi ser på kunstnerorganisasjonenes transparente og demokratiske valgordninger med jevnlig utskiftninger i komiteer som en garanti for at bestemte kunstsyn ikke fester seg. Med jevnlig utskiftninger i verv og komiteer, mener NBK at kunstnernes fagfelle vurdering bidrar til å flate ut makthierarkiene på kunstfeltet. Vurdering av faglig kvalitet, er det fagfolk som gjør best. En utøvelse av autonomt kunstfaglig skjønn er derfor avgjørende for å ivareta armlengdes-avstand prinsippet.

Norske Billedkunstnere velger f.eks. sin stipendkomite som innstiller til Statens Kunstnerstipend ved direktevalg. Ved valg av stipendkomiteene legger NBK stor vekt på habilitet og demokratiske prosesser. Stipendkomiteen består av ti medlemmer med varamedlemmer, der flest mulig faggrupper innen billedkunstfeltet er representert. Stipendkomiteen velges av NBKs medlemmer for to år av gangen. Kunstnerne som foreslås til vervet behøver ikke å være medlemmer av NBK eller andre fagorganisasjoner.

Viktigheten av å opprettholde og styrke prinsippet om armlengdes avstand kan ikke understrekes nok for å sikre et mangfold av kunstuttrykk.

NBK erfarer at armlengdes avstand-prinsippet fungerer på nasjonalt plan gjennom fagfellevurdering ved stipendtildelinger, men det bør tydeliggjøres hvordan prinsippet i praksis skal fungere på fylkeskommunalt og kommunalt nivå.

3. Kommunal planlegging

NBK støtter Kultur- og likestillingsdepartementet forslag om at kommuner og fylkeskommuner skal ha en skriftlig oversikt over status og utviklingsbehov på kulturfeltet.

Vi mener likevel at kulturloven § 4 2. ledd bør være mer forpliktende enn departementet har foreslått. Effekten av lovendringen vil blant annet avhenge av hvordan lovens omtalte «oversikt» er utformet, hvor godt den er forankret i kommunens ledelse og organisasjon, og hvordan den blir implementert og fulgt opp i praksis. En skriftlig oversikt vil lettere utløse regionale og statlige midler til kulturformål, dersom den er konkret forankret i et kommunalt planverk. Dette gjelder særlig for små kommuner som ikke har en egen kulturplan.

Vi mener derfor at kulturplanleggingen bør fastsettes gjennom **en egen kommunedelplan** for kultur. Ref. Kunstnernettverkets lovforslag.

En kommunedelplan for kultur vil sikre at kulturplanleggingen forankres i kommunens ledelse og at det er tverrsektorielt samarbeid i planprosessen. NBK mener at det er viktig å styrke samarbeidet mellom kultur- og andre sektorer. Dette kan for eksempel inkludere samarbeid mellom billedkunstnere og skoler, helseinstitusjoner eller næringsliv. Vi mener det er viktig å styrke kunstens rolle i samfunnsutviklingen, for eksempel gjennom å inkludere kunstfaglige arbeidsmetoder og fagkunnskap i prosesser for stedsutvikling, folkehelse, læring og innovasjon.

En kommunedelplan for kultur vil også kunne bidra med nødvendige ressurser og støtte til billedkunstnere. Dette kan for eksempel skje gjennom å støtte kunstnerdrevne initiativer, tildele kunstnere offentlige midler, eller tilrettelegge for atelierer. Det er viktig å styrke kunstnernes økonomiske vilkår, for eksempel gjennom bedre honorarer og støtteordninger som tar hensyn til kunstnernes særegne arbeidssituasjon.

Det er viktig at kunstnernes stemmer og perspektiver blir hørt i planprosessen. Vi mener at det er nødvendig å styrke kunstnernes medvirkning i kulturpolitikken, for eksempel gjennom å sikre kunstnerrepresentasjon i råd, utvalg og styrer som har betydning for kulturpolitikk. Kunstneres representasjon i råd, utvalg og styrer er i tillegg en god anledning til å betale kunstnere for deres faglige kompetanse.

Geir Egil Bergjord
Styreleder Norske Billedkunstnere